

Vedecká rada Fakulty ekonomiky a manažmentu Slovenskej poľnohospodárskej
univerzity v Nitre

Ružena GABAŠOVÁ

AUTOREFERÁT DIZERTAČNEJ PRÁCE

**Využitie zdrojov programu SAPARD pre rozvoj
poľnohospodárstva a vidieka SR.**

na získanie vedecko-akademickej hodnosti **philosophiae doctor**

v odbore doktorandského štúdia: **62-03-9 Odvetvové a prierezové ekonomiky**

v špecializácii: **Ekonomika a manažment poľnohospodárstva, potravinárstva
a lesného hospodárstva**

Nitra, jún 2008

Dizertačná práca bola vypracovaná v dennej forme doktorandského štúdia na Katedre regionálneho rozvoja Fakulty ekonomiky a manažmentu Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre

Predkladateľ: Ing. Ružena Gabašová
Katedra regionálneho rozvoja
Fakulta európskych štúdií a regionálneho rozvoja
SPU Nitra

Školiteľ: doc. Ing. Anna Belajová, PhD.
Katedra regionálneho rozvoja
Fakulta európskych štúdií a regionálneho rozvoja
SPU Nitra

Oponenti:

prof. h.c. prof. Ing. M. Šupín, CSc. – D FTU Zvolen
prof. JUDr. A. Bandlerová, PhD. – FEŠRR SPU Nitra
doc. Ing. M. Mariaš, CSc., mim. prof. – OF EU Bratislava

Autoreferát bol rozoslaný dňa: 18.9.2008

Obhajoba dizertačnej práce sa koná 29.10.2008 o 9.00 h. pred komisiou pre obhajobu dizertačnej práce v odbore doktorandského štúdia, vymenovanou predsedom spoločnej odborovej komisie dňa 13.6.2008.

62-03-9 Odvetvové a prierezové ekonomiky

Špecializácia: Ekonomika a manažment poľnohospodárstva, potravinárstva a lesného hospodárstva

na Fakulte ekonomiky a manažmentu SPU v Nitre, Tr. A. Hlinku 2, 949 76 Nitra

.....
Dr. h. c. prof. Ing. Peter **Bielik**, PhD.
predseda spoločnej odborovej komisie

OBSAH

1. ÚVOD.....	4
2. SÚČASNÝ STAV RIEŠENEJ PROBLEMATIKY.....	4
2.1 Úloha poľnohospodárstva v krajine.....	4
2.2 Vývoj poľnohospodárskej politiky.....	4
2.2.1 Vývoj do roku 1989.....	5
2.2.2 Roky 1989-2004.....	5
2.2.3 Vývoj po vstupe do Európskej únie.....	5
2.2.4 Problémy súčasného obdobia.....	5
2.3 Podporné programy EÚ – SAPARD a SOP PRV.....	6
2.3.1 SAPARD.....	6
2.3.2 Sektorový Operačný Program Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka.....	7
2.4 Politika rozvoja vidieka po roku 2006 - pohľad do budúcnosti.....	7
2.4.1 Politika rozvoja vidieka pre roky 2007-2013.....	7
3. CIEĽ, MATERIÁL A METÓDY PRÁCE.....	7
3.1 Cieľ práce.....	8
3.2 Materiál a metódy skúmania.....	8
4. VÝSLEDKY.....	10
4.1 Zhodnotenie podpory rozvoja poľnohospodárstva a vidieka v predvstupovom období a po vstupe SR do EÚ do roku 2006.....	10
5. TEORETICKÉ A PRAKTICKÉ PRÍNOSY DIZERTAČNEJ PRÁCE.....	18
6. ZÁVER.....	19
7. POUŽITÁ LITERATÚRA.....	22

1. ÚVOD

Slovenská republika koncom deväťdesiatych rokov nabrala kurz smerom k EÚ a ako jedna z asociovaných krajín bola bytostne zainteresovaná na prístupovom procese a 1.mája 2004 sa stala plnohodnotným a plnoprávnym členom EÚ.

Vstup SR do EÚ si vyžadoval znalosť systému predvstupovej pomoci, ktorá pomáhala plniť stanovené kritériá a pripraviť kandidátske krajiny na plnohodnotné členstvo. Hlavným nástrojom v rámci predvstupovej podpory poľnohospodárstva a vidieka bol program SAPARD, program predovšetkým investičný, čiastočne orientovaný na technickú pomoc, preto prostriedky mali smerovať hlavne do súkromných a verejných investícií v poľnohospodárstve, lesníctve, vodnom hospodárstve a v rozvoji vidieka.

Na riešenie štrukturálnych problémov vo vidieckych oblastiach nových členských štátov Kodanský summit zdokonalil stratégiu rozvoja vidieka a zlepšil financovanie rozvoja vidieka prostredníctvom štrukturálnych fondov, konkrétne usmerňovacej sekcie EAGGF, ktorej úlohou bolo finančne podporovať rozvoj vidieka a pomoc poľnohospodárom v zaoštvávajúcich regiónoch. Prostriedky bolo možné čerpať na základe Sektorového operačného programu Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka, ktorý predstavoval rozpracovanie jednej z prioritných osí Národného rozvojového plánu SR na obdobie rokov 2004 – 2006. Program v maximálnej miere nadväzoval na predvstupový program SAPARD, pričom niektoré nové opatrenia priberal, resp. rozširoval. V SOP PRV išlo predovšetkým o zaistenie konkurencieschopnosti a adaptácie poľnohospodárskych podnikov na podmienky európskeho trhu, zvýšenie produktivity práce a kvality poľnohospodárskych produktov, a tým aj zvýšenia príjmov v poľnohospodárstve.

2. SÚČASNÝ STAV RIEŠENEJ PROBLEMATIKY

Slovenská republika stojí pred úlohou zabezpečiť podmienky pre dlhodobý ekonomický rast. Nevyhnutnou podmienkou na efektívne zavádzanie hospodárskych opatrení je poznanie východiskového stavu a dôsledkov, ktoré relevantné opatrenia budú mať v ekonomike a celej spoločnosti. Zahraničné skúsenosti s hospodárskou politikou je možné prebrať s prispôbením na podmienky hospodárstva Slovenska, pričom je potrebné venovať pozornosť tak krátkodobým, ako aj dlhodobým perspektívam hospodárskeho a sociálneho rozvoja. (*Zachar, 2004*).

2.1 Úloha poľnohospodárstva v krajine

Primárnym strategickým záujmom v oblasti poľnohospodárstva je potravinová bezpečnosť¹ (*Bredal, 1999*). Z radu dôvodov, ktoré akceptujú všetky krajiny, je najspoľahlivejším garantom potravinovej bezpečnosti poľnohospodárstvo samotnej krajiny.

Napriek tomu významnou súčasťou potravinárskej produkcie ostáva (a postupne sa zvyšuje) dovoz potravinových produktov zo zahraničia, hodnotia *Kabát a Bartová (2002)*. Danú situáciu možno odvodit' z nízkej konkurencieschopnosti slovenského poľnohospodárstva v dôsledku jeho nízkych produkčných parametrov.

2.2 Vývoj poľnohospodárskej politiky

Regionálna politika na Slovensku sa formovala a realizovala v dvoch výrazne odlišných obdobiach – do roku 1989 v prostredí centralistického plánovacieho ekonomického systému a po roku 1989 v prostredí procesu transformácie ekonomiky a spoločnosti, uvádzajú *Maier – Tödling (1998)*.

¹ Prostriedkami potravinovej bezpečnosti sú: sebestačnosť vo výrobe potravín, dostatočnosť ponuky potravín, dostupnosť potravín pre spotrebiteľa, výživová primeranosť a zdravotná nezávadnosť potravín. Potrebnú hladinu sebestačnosti určuje riziko cenových šokov a nedostatku. Potravinová bezpečnosť je jednak prostriedkom ochrany voči rizikám, jednak úzko súvisí s celkovou ekonomikou a obchodnou pozíciou krajiny. Spravidla čím je zahraničná bilancia krajiny nepriaznivejšia, o to vyšší stupeň potravinovej bezpečnosti sa usiluje. Prameň: Bredal, E.M. et al.: Food Security. Definitions, Dimensions and Role in WTO. NILF, Oslo 1999.

2.2.1 Vývoj do roku 1989

Podľa *Fal'ana (2004)* je posledná dekáda 20. storočia poznačená kumuláciou procesov, ktoré výrazne predznamenali dynamiku a charakter premien spoločensko-politických, hospodárskych, sociálnych, sociálno-kultúrnych s celou škálou pozitívnych ale aj problémových dopadov na spoločnosť i jednotlivé spoločenstvá na Slovensku. Regionálna diferenciácia, hlavne v jej sociálno-priestorovom priemete, ktorá je javom prirodzeným, vyvoláva večné otázky. Do akej miery je akceleratorom vývoja, a do akej miery dezintegrujúcou záťažou? Akým spôsobom riešiť sociálno-priestorovú integritu tak, aby rozdielnosti nepôsobili deštruktívne, ale skôr komplementárne, resp. komplementárno-integračné. Zdá sa, že je to veľká výzva pre rozbiehajúce sa 21. storočie.

2.2.2 Roky 1989-2004

Najdôležitejším medznikom vo vývoji poľnohospodárstva na Slovensku bol nepochybne rok 1989. Naše poľnohospodárstvo i celé potravinové hospodárstvo je na križovatke, doslova na dejinnej križovatke, vyjadruje sa *Bielik (1998)*. Verejnosť to chápe ako potrebu prispôbiť sa trhovým podmienkam, vytvárať konkurenčné prostredie, otvoriť sa svetu, a tak prostredníctvom novej podnikovej štruktúry podstatným spôsobom zvýšiť ekonomickú efektívnosť výroby poľnohospodárskych surovín i potravín. Po roku 1989 dochádzalo na Slovensku k výrazným spoločensko-ekonomickým zmenám. Plánovaná ekonomika bola nahradená trhovým mechanizmom, rastú ceny vstupov, znižovala sa domáca spotreba. Zmena systému so sebou prinášala obdobie nepriaznivého vývoja v poľnohospodárstve. Proces transformácie a jeho nepriaznivý vplyv na slovenské poľnohospodárstvo bol viditeľný počas celých 90-tych rokov.

2.2.3 Vývoj po vstupe do Európskej únie

Kľúčovým výsledkom kodanského samitu bolo uzavretie finančných podmienok pre prístupové krajiny. Najcitlivejšou otázkou pri financovaní poľnohospodárstva sa stali priame platby pre poľnohospodárov, konštatuje *Sedlák (2003)*. Tým boli na Slovensku odsúhlasené 25-percentné priame platby z úrovne priamych platieb na rok 2004, 30-percentné na rok 2005 a 35-percentné na rok 2006. Tiež bolo rozhodnuté, že priame platby možno každoročne zvýšiť o 30 percent. Do roku 2006 sa dopĺňajúce platby môžu sčasti (až do 40 percent úrovne únie) spolufinancovať z fondov, určených v nových členských štátoch na rozvoj vidieka.

2.2.4 Problémy súčasného obdobia

Napriek pozitívam vyplývajúcim zo vstupu Slovenska do EÚ, poľnohospodárstvo má v určitých oblastiach výrazné nedostatky. V hlavných problémoch slovenského poľnohospodárstva a potravinárstva sa vo veľkej miere odzrkadľuje kvalita doterajšieho vývoja celého národného hospodárstva ako aj účinnosť doposiaľ uplatňovaných opatrení, nástrojov a funkcií agrárnej politiky². Odrážajú aj nevykonnosť a nedokonalosť inštitucionálneho vybavenia národnej ekonomiky, najmä nestabilitu podnikateľského prostredia, nerozvinutosť a neprehľadnosť kapitálových a finančných trhov, v dôsledku čoho je aj účasť zahraničného kapitálu v potravinárstve relatívne nízka.

V roku 2000 prijala slovenská vláda koncepciu agrárnej politiky na predvstupové obdobie, uvádza *Concoš (2002)*. Jej cieľom bolo pripraviť agrárny sektor na vstup do EÚ a to nielen v prispôbení legislatívnych a inštitucionálnych rámcov, ale aj vo vytvorení podmienok pre výkonné poľnohospodárstvo schopné konkurovať na spoločnom trhu po vstupe do EÚ.

Na základe odporúčaní *Okenkovej (2005)*, by sa väčší dôraz mal klásť na ekologické poľnohospodárstvo v záujme dosiahnutia cieľov stanovených v Lisabonskej a Göteborgskej

² Zoborský (2001), uvádza, že agrárnu politiku pomáhali uskutočňovať aj štátne fondy, ktoré zároveň plnili špeciálne podporné funkcie:

- Štátny fond ochrany a zveľaďovania poľnohospodárskeho pôdneho fondu
- Štátny fond trhovej regulácie
- Štátny podporný fond poľnohospodárstva a potravinárstva

stratégii z hľadiska šetrnejších foriem hospodárenia pre prírodu. Na toto opatrenie by bolo vhodné vyčleniť väčší finančný objem (50 %) podľa vzoru susedného Rakúska a Českej republiky.

2.3 Podporné programy EÚ – SAPARD a SOP PRV

Ako už bolo naznačené v úvode, Európska únia nepredstavuje iba politickú a ekonomickú úniu krajín, ale aj sociálne spoločenstvo. Bohatšie krajiny a regióny pomáhajú menej rozvinutým regiónom tak, aby sa zmenšilo ich zaostávanie. Táto pomoc sa uskutočňuje prostredníctvom regionálnej politiky Európskej únie. Z hľadiska Slovenska pomoc vyplývajúcu z regionálnej politiky možno rozdeliť na predvstupovú a povstupovú. V oblasti poľnohospodárstva predvstupovú pomoc zabezpečoval program SAPARD. Po vstupe do EÚ ho nahradil Sektorový Operačný Program Poľnohospodárstvo a Rozvoj Vidieka, ktorý čerpá prostriedky z fondu EAGGF(MV a RR, 2002).

2.3.1 SAPARD

Ako uvádzajú *Papcunová, Gabašová (2002)*, dôležitú úlohu pri rozvoji vidieka zohráva poľnohospodárstvo. Dlhodobá transformácia a nevyjasnené vlastnícke vzťahy týkajúce sa pôdy spôsobujú znížený záujem o podnikanie v tejto oblasti. Na zlepšenie situácie má Slovensko možnosť čerpať finančné prostriedky z predvstupových nástrojov EÚ, hlavne z programu SAPARD.

Slovenská republika začala využívať predvstupovú pomoc Európskej únie už v 90-tych rokoch. V tom čase sa pomoc koncentrovala vo fonde PHARE, ktorý vychádzal z ustanovení Európskeho fondu regionálneho rozvoja (ERDF) a Európskeho sociálneho fondu (ESF). *Belajová (2001)* uvádza, že v roku 1999 bol odovzdaný Európskej komisii Návrh integrovaného plánu regionálneho a sociálneho rozvoja, ktorý je dôležitým programovým dokumentom pre čerpanie investičnej podpory z fondu PHARE na dosiahnutie sociálnej a ekonomickej súdržnosti pre obdobie rokov 2000-2001.

Podľa informácií od *Fáberovej (2003)*, projekty z tohto programu smerovali do troch hlavných oblastí:

- ◆ rozvoj výrobného sektora,
- ◆ rozvoj ľudských zdrojov,
- ◆ budovanie infraštruktúry, podporujúcej podnikateľské prostredie.

Ako uvádza *Majerník (2001)*, prostriedky z programu by mali smerovať predovšetkým do súkromných a verejných investícií v poľnohospodárstve, potravinárstve, lesníctve a v rozvoji vidieka.

Program SAPARD rieši okrem investičnej aj technickú pomoc, uvádza *Maráková (2001)*.

Z hľadiska štruktúry program SAPARD pozostával z troch priorít, ktoré boli ďalej rozpracované vo viacerých opatreniach (*Kotulič, 2005*):

- Priorita 1 – Zlepšenie poľnohospodárskeho sektora
 - Opatrenie č. 1 – Investície do poľnohospodárskych podnikov
 - Opatrenie č. 2 – Zlepšenie spracovania a predajnosti
 - Opatrenie č. 3 – Zakladanie odbytových skupín výrobcov
- Priorita 2 – Trvalo udržateľný rozvoj vidieka
 - Opatrenie č. 4 – Diverzifikačné činnosti vo vidieckom priestore
 - Opatrenie č. 4 b – Vidiecka infraštruktúra
 - Opatrenie č. 5 – Lesné hospodárstvo
 - Opatrenie č. 6 – Poľnohospodárske životné prostredie
 - Opatrenie č. 7 – Pozemkové úpravy
- Priorita 3 – Rozvoj ľudských činností
 - Opatrenie č. 8 – Rozvoj ľudských zdrojov
 - Opatrenie č. 9 – Technická pomoc

2.3.2 Sektorový Operačný Program Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka

Sektorový operačný program Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka (2002) pre roky 2004 – 2006 bol schválený Európskou Komisiou Rozhodnutím Komisie C (2004) 2791 zo dňa 12. júla 2004 v rámci Rámca podpory Spoločenstva pre regióny Cieľa 1 v Slovenskej republike. Sektorový operačný program Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka predstavoval rozpracovanie jednej z prioritných osí Národného rozvojového plánu Slovenskej republiky (NRP SR) na obdobie rokov 2004-2006. Po vstupe Slovenska do EÚ nahradil program SAPARD, ktorý poskytoval predvstupovú pomoc. SOP PRV čerpal prostriedky z fondu EAGGF. SOP PRV malo vymedzené dve priority, ktoré sú ďalej rozpracované do siedmich opatrení a podopatrení:

- Priorita 1 – Podpora produktívneho poľnohospodárstva
 - Opatrenie 1.1 - Investície do poľnohospodárskych podnikov
 - Opatrenie 1.2 - Zlepšenie spracovania a predajnosti poľnohospodárskych produktov
- Priorita 2 – Podpora trvalo udržateľného rozvoja vidieka
 - Opatrenie 2.1 - Udržateľné hospodárenie v lesoch a rozvoj lesníctva
 - Podopatrenie 2.1.1 - Investície na zlepšenie a racionalizáciu pestovania a ochrany lesa, ťažby, prvotného spracovania a predaja surového dreva a ostatnej lesnej produkcie (investície prinášajúce čistý zisk)
 - Podopatrenie 2.1.2 - Verejnoprospešné investície (investície neprinášajúce zisk)
 - Opatrenie 2.2 - Rybné hospodárstvo (spolu financované cez FIFG)
 - Podopatrenie 2.2.1 - Spracovanie rýb a propagácia výrobkov z rýb
 - Podopatrenie 2.2.2 – Akvakultúra
 - Opatrenie 2.3 - Podpora prispôsobovania a rozvoja vidieckych oblastí
 - Podopatrenie 2.3.1 - Pozemkové úpravy
 - Podopatrenie 2.3.2 - Diverzifikácia poľnohospodárskych činností
 - Opatrenie 2.4 – Vzdelávanie
 - Opatrenie 2.5 - Technická pomoc

2.4 Politika rozvoja vidieka po roku 2006 - pohľad do budúcnosti

Podľa *Porubského (2005)* by základom pre budúcu politiku rozvoja vidieka mal byť strategický dokument Komisie navrhujúci priority rozvoja vidieka EÚ, ktorý bude prezentovaný Rade a Parlamentu. Na úrovni EÚ bude identifikovať silné a slabé stránky a základné ukazovatele hodnotenia. Stratégia EÚ by mala byť základom pre národné stratégie a programy členských krajín, ktoré by mali byť predmetom schvaľovania Komisie. Tieto by mali navrhnuť kvantifikované ciele a výsledné indikátory pre každú z troch osí politiky. Nový fond by mal byť spravovaný na základe pravidiel schválených pre viacročné programovanie a využívať organizačné štruktúry a procedúry ako národné akreditované platobné agentúry a ročné zúčtovanie, s ktorým majú členské štáty dlhoročné skúsenosti. Jednotný systém financovania a programovania bude v budúcnosti hlavným zjednotením politiky rozvoja vidieka.

2.4.1 Politika rozvoja vidieka pre roky 2007-2013

Ako naznačujú získané poznatky, budúci vývoj poľnohospodárstva na Slovensku bude ovplyvnený viacerými ekonomickými procesmi. Od roku 2007 sa na Slovensku po prvýkrát realizoval plán rozvoja vidieka počas celého programovacieho obdobia rokov 2007 – 2013 a podľa nových pravidiel. Slovensko musí byť kvalitne pripravené využiť alokované prostriedky na vytvorenie nových a udržanie existujúcich pracovných miest na vidieku. Toto je však možné dosiahnuť iba na základe kvalitného programu reflektujúceho na potreby a požiadavky vidieka. Je potrebné ukončiť diskusiu na úrovni EÚ k novej finančnej perspektíve na roky 2007 – 2013, aby bolo jasné aký objem finančných prostriedkov bude určených na politiku rozvoja vidieka a aby mohli jednotlivé členské EÚ v nadväznosti na to vypracovať svoje národné stratégie a programové dokumenty, uvádza *Okenková (2005)*.

3. CIEĽ, MATERIÁL A METÓDY PRÁCE

V zmysle princípov a zásad regionálnej a kohéznej politiky, ktorú uplatňuje EÚ voči asociovaným a členským krajinám, malo Slovensko doteraz možnosť využiť finančné

prostriedky EÚ určené na podporu poľnohospodárstva a vidieka prostredníctvom predvstupového nástroja SAPARD a prostredníctvom Sektorového operačného programu Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka.

3.1 Cieľ práce

Pôvodným vedeckým cieľom dizertačnej práce bolo zhodnotiť využitie finančných prostriedkov v rámci predvstupovej pomoci EÚ prostredníctvom programu SAPARD pre rozvoj poľnohospodárstva a vidieka na Slovensku.

V závere spracovania dizertačnej práce bol cieľ rozšírený aj o zhodnotenie využitia prostriedkov pre rozvoj poľnohospodárstva a vidieka prostredníctvom SOP PRV.

Zo všeobecne formulovaného vedeckého cieľa vyplynuli nasledovné parciálne ciele:

- Analýza záujmu, úspešnosti, smerovania a finančnej podpory projektov predkladaných v rámci predvstupovej pomoci prostredníctvom programu SAPARD
- Analýza záujmu, úspešnosti, smerovania a finančnej podpory projektov predkladaných v rámci programového dokumentu SOP PRV
- Zhodnotenie prínosov z predvstupovej pomoci prostredníctvom programu SAPARD a v rámci SOP PRV na rozvoj pôdohospodárskych odvetví a rozvoj vidieka.
 - V zmysle uvedeného vedeckého cieľa, boli stanovené dve hypotézy:
 1. najväčší záujem o finančnú podporu v rámci predvstupovej pomoci a štrukturálnej politiky budú mať poľnohospodárske a potravinárske subjekty kapitálovo silnejšie, pričom záujem bude smerovaný predovšetkým do inovácii (technologických, výrobných a zvyšovanie kvality).
 2. finančné prostriedky nebudú plne využité z dôvodu inštitucionálnej nepripravenosti Slovenska pre čerpanie finančných prostriedkov nižšej kvality projektov a nedostatočného zabezpečenia spolufinancovania projektov z vlastných zdrojov žiadateľov.

3.2 Materiál a metódy skúmania

Metodika práce a metódy skúmania zohľadňujú možnosti, ktoré boli dané dostupnou literatúrou pre teoretickú prípravu a získanie prehľadu názorov praxe na skúmanú problematiku, dostupnou databázou o projektoch predkladaných v rámci programu SAPARD a SOP PRV ako aj výsledkami, ktoré boli získané vlastným prieskumom.

Hodnotenie vplyvu programu SAPARD a SOP PRV bolo posudzované z viacerých hľadísk:

- 1) Celkového záujmu a pripravenosti uchádzačov o získanie finančnej podpory, ktorý bol hodnotený prostredníctvom celkového počtu projektov, ktoré boli :
 - predložené,
 - schválené,
 - zamietnuté,
 - ukončené.
- 2) Odvetvového smerovania podpory (Priority, Opatrenia), ktoré bolo hodnotené na základe:
 - záujmu a úspešnosti projektov predkladaných za jednotlivé Priority a Opatrenia, resp. Podopatrenia.
- 3) Finančnej podpory schválených projektov hodnotených podľa:
 - objemu pridelených finančných prostriedkov na schválené projekty,
 - skutočne realizovaných platieb do roku 2004.
- 4) Regionálneho smerovania podpory, ktoré bolo hodnotené na základe záujmu a úspešnosti projektov, pričom región bol chápaný ako územie kraja.
- 5) Právnych foriem žiadateľov:
 - obchodné spoločnosti,
 - družstvá,
 - SHR,
 - inštitúcie verejnej správy.

- 6) Žiadateľov podpory, kde sme chceli zistiť prostredníctvom dotazníka a riadeného rozhovoru názory beneficentov na potrebu smerovania podpory a konfrontovať ju so stanovenými Opatreniami.

Hodnotenie využitia finančných prostriedkov z predstupového nástroja SAPARD bolo uskutočnené za obdobie rokov 2002 - 2004

Hodnotenie využitia finančných prostriedkov zo Sektorového Operačného Programu Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka bolo uskutočnené za obdobie rokov 2004 – 2006 (k 30.6.2006).

Informačné zdroje k spracovaniu dizertačnej práce boli získané:

- Primárnym zberom informácií,
- Sekundárnym zberom informácií.

Primárny zber informácií bol zabezpečený prostredníctvom dotazníkového prieskumu (viď príloha 1), ktorého sa zúčastnilo 105 poľnohospodárskych podnikov, Dotazníkový prieskum sa pôvodne plánoval uskutočniť až v 122 poľnohospodárskych subjektoch, ale z tohto počtu 17 subjektov nereagovalo. Návratnosť dotazníkov tým pádom bola 86,1 %. Poľnohospodárske podniky boli vybrané náhodným výberom. Výsledky z dotazníkového prieskumu boli spracovávané štatistickým programom Statgraphics Plus 5.1. Výsledky boli prezentované vo forme frekvenčných a krížových tabuliek ako výstupy z daného štatistického programu.

- Frekvenčné tabuľky boli skonštruované pre každú otázku samostatne.
- Okrem frekvenčných tabuliek boli urobené 2 krížové tabuľky, pre potreby skúmania závislosti:

1. kto projekt pre SAPARD vypracoval a či bol projekt schválený,
2. kto projekt pre SOP PRV vypracoval a či existovali problémy pri podávaní projektu.

Sekundárny zber informácií bol zabezpečený prostredníctvom informačnej databázy získanej z:

- Ministerstva pôdohospodárstva SR,
- Agentúry SAPARD,
- Pôdohospodárskej platobnej agentúry,
- Ministerstva výstavby a regionálneho rozvoja SR,
- Výskumného ústavu ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva,
- Ministerstva Financíí SR,
- Európskej komisie, či Európskeho informačného centra v Nitre.

Zdrojom sekundárnych informácií boli aj metodické usmernenia a brožúry riadiacich a sprostredkovateľských orgánov viazucich sa na program SAPARD a SOP PRV, ako aj informácie získané z odborných kníh, z vedeckých príspevkov, z článkov v novinách a časopisoch, ako aj z internetových stránok súvisiacich s danou tematikou.

Pri riešení dizertačnej boli uplatnené viaceré metódy.

- Metóda analýzy:

Metóda bola najčastejšie používanou metódou prakticky vo všetkých kapitolách súvisiacich s predkladaním a schvaľovaním projektov, ich smerovaním do jednotlivých Priorít a Opatrení, ako aj financovaním.

- Metóda syntézy

Bezprostredne súvisí s metódou analýzy a predstavuje zhrnutie podstatných zistení vyplývajúcich z analýzy a preto bola využitá pri formulovaní záverov vyplývajúcich z analýz.

- Metóda dedukcie

Metóda bola využitá v prípade, že neboli k dispozícii dostatočné faktografické informácie, alebo informácie boli podané v súhrnnej forme, a preto sme sa opierali o názory praktikov a dedukovali sme príčiny resp. dôsledky skúmaných informácií.

- Metóda komparácie

Metóda komparácie bola využitá pri porovnávaní smerovania podpory a finančného krytia do jednotlivých opatrení predstupového nástroja SAPARD a programu SOP PRV.

- Matematicko-štatistická analýza dát, ktorá bola uskutočnená prostredníctvom:

- softvérom Statgraphics Plus 5.1,

- χ^2 test (chí-kvadrát test).
- Metóda vedeckej abstrakcie:
Táto metóda bola využitá najmä pri spracovaní častí súčasného stavu riešenej problematiky, záveroch dizertačnej práce a pri uplatnení teoretických a praktických výsledkov dizertačnej práce.

4. VÝSLEDKY

4.1 Zhodnotenie podpory rozvoja poľnohospodárstva a vidieka v predstupovom období a po vstupe SR do EÚ do roku 2006.

Program SAPARD bol predstupovým nástrojom čerpania nenávratných finančných prostriedkov z fondov Európskej únie, ktorý mal dvojakú funkciu – podporiť poľnohospodárov a zároveň naučiť ich vypracovávať projekty systémom administrácie a financovania projektov. Po vstupe Slovenska do EÚ ho v rámci štrukturálnej politiky nahradil Sektorový Operačný Program Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka, ktorý poskytoval povstupovú pomoc pomocou SOP PRV a bol financovaný z fondu EAGGF.

◆ Program SAPARD

Tento program sa a implementoval počas obdobia rokov 2002 až 2004 a v rámci pravidla n+2 dobiehal do roku 2006 bol zameraný na podporu poľnohospodárstva a vidieka. Hlavným cieľom programu bolo vytvorenie konkurencieschopného a efektívneho poľnohospodársko – potravinárskeho odvetvia, vytváranie väčšej ponuky práce a adekvátnych príjmov v znevýhodnených poľnohospodárskych regiónoch, zlepšenie kvality života vidieckeho obyvateľstva, a zabezpečenie trvalo udržateľného rozvoja vidieka. Dôležitým cieľom tohto programu bola aj príprava a budovanie inštitúcií na efektívne čerpanie finančných prostriedkov Európskej komisie v rámci štrukturálnych fondov po vstupe do Únie.

Záujem o získanie finančných prostriedkov z programu SAPARD:

- za obdobie rokov bolo predložených spolu 1306 projektov, z toho bolo schválených 947 projektov, celková úspešnosť projektov bola 72,5 % ,
- najväčší záujem bol o Opatrenia:
 - 1 – Investície do poľnohospodárskych podnikov (450),
 - 2 – Zlepšenie spracovania a predajnosti poľnohospodárskych a rybných výrobkov (393),
 - 4b – Vidiecka infraštruktúra (165),
 - 7 – Pozemkové úpravy (110),
 - 4a – Diverzifikačné činnosti vo vidieckom priestore (102),
- menší záujem bol o Opatrenia:
 - 5 – Lesné hospodárstvo (43)
 - 9 – Technická pomoc (20)
 - 6 – Poľnohospodárske životné prostredie (12)
 - 3 – Zakladanie odbytových skupín výrobcov (7)
 - 8 – Rozvoj ľudských zdrojov (4)

Z uvedeného prehľadu vyplýva najmä záujem podnikov poľnohospodárskej prvovýroby, spracovania a miestnej samosprávy.

Úspešnosť predkladaných projektov

Podmienky pre schválenie projektov splnilo 947 subjektov, čo predstavuje 72,5 % úspešnosť, z čoho vyplýva rozdielna úspešnosť predkladaných projektov. Úspešnosť projektov podľa jednotlivých Opatrení bola nasledovná:

- Predložené projekty v Opatreniach Pozemkové úpravy, Rozvoj ľudských zdrojov a Technická pomoc boli schválené s úspešnosťou 100 %. Je však potrebné uviesť, že práve v týchto Opatreniach bolo predložených najmenej projektov a predkladateľom všetkých troch Opatrení bolo MP SR.
- Na 93 % boli schválené projekty zamerané na rozvoj vidieckej infraštruktúry.

- Úspešnosť schválenia projektov zameraný na investičný rozvoj poľnohospodárskych podnikov bola 82 %.
- Predložené projekty na zlepšenie spracovania a predajnosti poľnohospodárskych a rybných výrobkov boli schválené na 52 %.
- Najnižšiu úspešnosť mali predložené projekty v rámci diverzifikačných činností vo vidieckom priestore, kde bolo schválených len 37 % projektov.

Na základe úspešnosti predkladaných projektov sa dá posudzovať nutná potreba technicko – technologických inovácií a pripravenosť podnikov na čerpanie finančných prostriedkov prostredníctvom kvality spracovania predložených projektov ako aj schopnosťou finančného krytia projektov z vlastných zdrojov predkladateľa.

Najsilnejšiu skupinu úspešných oprávnených žiadateľov tvorili obchodné spoločnosti (väčšie podniky), ktoré získali až 73 % projektov. Družstvá získali 15 % a SHR 12 % z celkového počtu schválených projektov.

Z uvedeného vyplýva, že ekonomicky silnejšie podniky mali väčšiu šancu získať finančné zdroje na realizáciu svojich projektov a mali možnosť si dať spracovať projekty špecializovaným firmám.

Ukončené projekty do roku 2004

Výsledný efekt programu SAPARD sa do roku 2004 prejavil v počte úspešne ukončených projektov:

Z celkového počtu 947 schválených projektov bolo ukončených do roku 2004 len 240 projektov, čo predstavuje 25 %. Ostatné schválené projekty boli postupne prefinancované počas obdobia rokov 2005 – 2006 v zmysle pravidla n+2.

Najúspešnejšia realizácia schválených projektov bola v nasledovných Opatreniach:

- Zlepšenie spracovania a predajnosti poľnohospodárskych a rybných výrobkov, kde bolo ukončených 62 % zo schválených projektov.
- Lesné hospodárstvo, kde bolo ukončených 38 % projektov.
- Diverzifikačné činnosti vo vidieckom priestore, kde bolo ukončených 34 % projektov.
- Napriek tomu, že v Opatrení 1 – Investície do poľnohospodárskych podnikov bolo schválených až 82 % projektov, zrealizovaných bolo len 17 % projektov.
- Ani jeden projekt nebol zrealizovaný do roku 2004 z Opatrení:
 - 3 – Zakladanie odbytových skupín výrobcov
 - 6 – Poľnohospodárske životné prostredie
 - 7 – Pozemkové úpravy
 - 8 – Rozvoj ľudských zdrojov
 - 9 – Technická pomoc

Z uvedeného vyplýva, že program SAPARD do roku 2004 pomohol rozvoju tým podnikom, ktoré sa zameriavali na spracovanie poľnohospodárskych produktov, na lesné hospodárstvo, diverzifikáciu činností vo vidieckom priestore až časti i na investície do poľnohospodárskych podnikov.

Finančná podpora projektov z programu SAPARD

Z objemu finančných prostriedkov sa dá usudzovať ako pomohli zdroje EÚ rozvoju pôdohospodárstva. Finančné prostriedky (uznané verejné náklady) na schválené projekty v rámci všetkých Opatrení predstavovali 113 mil. EUR, z toho do roku 2004 bolo zrealizovaných 51 mil. EUR (45 %) z celkovej výšky uznaných verejných nákladov.

Uznané verejné náklady (financie) na schválené projekty do oblasti:

- investícií do poľnohospodárskych podnikov (38 mil. EUR),
- zlepšenia spracovania a predajnosti poľnohospodárskych a rybných produktov (35 mil. EUR),
- vidieckej infraštruktúry (18 mil. EUR),
- pozemkových úprav (11 mil. EUR),
- diverzifikačných činností vo vidieckom priestore.

Na ostatné Opatrenia bolo schválených podstatne menej finančných prostriedkov:

- lesné hospodárstvo 1,5 mil. EUR,

- poľnohospodárske životné prostredie 1,3 mil. EUR,
- zakladanie odbytových skupín výrobcov 738 tis. EUR,
- technická pomoc 712 tis. EUR,
- ľudské zdroje 123 tis. EUR.

Reálnu finančnú podporu z programu SAPARD do roku 2004 však charakterizujú skutočne realizované platby:

- najviac finančných prostriedkov (27,2 mil. EUR) išlo na podporu zlepšenia spracovania a predajnosti poľnohospodárskych a rybných produktov (spracovanie mäsa, spracovanie mlieka a mliečnych výrobkov, spracovanie hydiny, spracovanie ovocia, zeleniny a hotových jedál), čo predstavuje 77 % z uznaných verejných nákladov,
- 9,9 mil. EUR bolo použitých na podporu investícií do poľnohospodárskych podnikov (chov HD, pestovanie ovocia a zeleniny, chov hydiny, chov ošipaných, chov oviec), čo predstavuje len 26 % z uznaných verejných nákladov,
- rozvoj infraštruktúry (predovšetkým vodovod, kanalizácia) bol podporený 6 mil. EUR (33 % z uznaných nákladov),
- diverzifikačné činnosti vo vidieckom priestore zamerané hlavne na rozvoj vidieckeho cestovného ruchu boli podporené 3,3 mil. EUR (63 % z uznaných nákladov),
- na pozemkové úpravy bolo prefinancovaných 2,9 mil. EUR (26 % z uznaných nákladov),
- na podporu lesného hospodárstva bolo použitých 1,2 mil. EUR (86 % z uznaných nákladov),

Z porovnaní uznaných verejných nákladov a realizovaných platieb do roku 2004 vyplývajú značné disproporcie. Napriek tomu, že na investície do poľnohospodárskych podnikov bolo predložených a schválených najviac prostriedkov a bol i uznaný najväčší objem finančných prostriedkov, poľnohospodárske podniky reálne využili na investície necelých 10 mil. EUR (do roku 2004). Problémy s využitím finančných prostriedkov vyplývali z viacerých príčin:

- oneskorené získanie akreditácie Agentúry SAPARD,
- zložitá administrácia projektov,
- nedostatok vlastných finančných zdrojov na prvotné financovanie investície
- pomalý systém refundácie nákladov zo strany MP SR.

Súhrnná bilancia:

- Verejné uznané náklady všetkých schválených projektov boli: 113 mil. EUR
- Zrealizované platby do roku 2004 boli vo výške: 51 mil. EUR

Regionálne smerovanie projektov v rámci programu SAPARD

Záujem o čerpanie finančných prostriedkov prejavili všetky kraje avšak s rôznou mierou aktivity a úspešnosti.

Najúspešnejším krajom bol Nitriansky, ktorý mal schválených viac ako 200 projektov, pričom z okresov Komárno, Nitra, Nové Zámky a Levice, bolo predkladaných 30 až 50 projektov. V krajoch Trnavskom, Banskobystrickom, Prešovskom a Žilinskom sa úspešnosť v počte predkladaných projektov pohybovala na úrovni 100 až 150 projektov a najmenší záujem prejavili Trenčiansky, Košický a Bratislavský kraj (viď tabuľka... v Prílohe).

Podpora Priorít vymedzených v rámci programu SAPARD

Slovenská republika v rámci programu SAPARD žiadala finančné prostriedky na podporu v rámci troch Priorít:

1. Zlepšenie poľnohospodárskeho sektora
2. Trvalo udržateľný rozvoj vidieka
3. Rozvoj ľudských zdrojov

Z analýzy vyplýva nasledovné:

Priorita 1:

- v rámci Priority 1 bolo predložených celkom 850 projektov, z toho bolo schválených 580 projektov a ukončených celkom 190 projektov do konca roka 2004. Úspešnosť predkladaných projektov bola 86 %,

- schválená finančná podpora na Prioritu 1 pre SR predstavovala 191,8 mil. EUR. Uznané verejné náklady na schválené projekty v rámci tejto Priority predstavovali 74,9 mil. EUR, pričom z ktorých bolo prefinancovaných do roku 2004 - 30,8 mil. EUR čo je 41 %.

Priorita 2:

- v rámci Priority 2 bolo predložených celkom 432 projektov, z toho bolo schválených 344 projektov a ukončených bolo 42 projektov. Úspešnosť predkladaných projektov bola 79,6 %,
- schválená finančná podpora na Prioritu 2 pre SR predstavovala 93,8 mil. EUR. Uznané verejné náklady na schválené projekty v rámci tejto Priority predstavovali 37,3 mil. EUR, pričom z ktorých bolo prefinancovaných do roku 2004 - 13,9 mil. EUR, čo predstavuje 37 %.

Priorita 3:

- v rámci Priority 3 bolo predložených celkom 4 projekty, z toho bolo schválených 4 projekty a ukončený do roku 2004 ani jeden projekt,
- schválená finančná podpora na Prioritu 3 pre SR predstavovala 8,8 mil. EUR. Uznané verejné náklady na schválené projekty v rámci tejto Priority predstavovali 123 tis. EUR, pričom nebol prefinancovaný žiaden projekt do roku 2004.

Program SAPARD jednoznačne podporoval Prioritu 1 – Zlepšenie poľnohospodárskeho sektora.

♦ Sektorový operačný program Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka

Vstupom Slovenska do EÚ sa od roku 2004 začala uplatňovať aj v našich podmienkach štruktúrálna politika EÚ, v rámci ktorej poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka boli podporované prostredníctvom Sektorového operačného programu Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka.

Záujem o získanie finančných prostriedkov z programu SOP PRV:

- za obdobie rokov 2004 – 2006 bolo predložených spolu 2 997 projektov, z toho bolo schválených 1 364 projektov, celková úspešnosť projektov bola 45 %,
- najväčší záujem bol o Opatrenia:
 - › 1.1 Investície do poľnohospodárskych podnikov, kde bolo predložených 1 915,
 - › 1.2 Zlepšenie spracovania a predajnosti poľnohospodárskych produktov (367),
 - › 2.1 Udržateľné hospodárenie v lesoch a rozvoj lesníctva (Investície prinášajúce a neprinášajúce zisk) – 233 projektov,
 - › 2.3 Podpora prispôsobovania a rozvoja vidieckych oblastí (Pozemkové úpravy, Diverzifikácia poľnohospodárskych činností) – 351 projektov,
 - › 2.4 Vzdelávanie (79)
- menší záujem bol o Opatrenia:
 - › 2.2 Rybné hospodárstvo (30),
 - › 2.5 Technická pomoc (19)

Z uvedeného prehľadu vyplýva záujem podnikov poľnohospodárskej prvovýroby, spracovania, lesného hospodárstva a miestnej samosprávy.

Úspešnosť predkladaných projektov

Celková úspešnosť predkladaných projektov v tomto programovacom období EÚ bola podstatne nižšia. Podmienky pre schválenie projektov splnilo 1 364 projektov, čo predstavuje 45,5 %. Úspešnosť projektov podľa jednotlivých Opatrení (viď tabuľka 46 v Prílohe):

- aj v tomto programovacom období najväčšiu úspešnosť dosiahli projekty, ktoré boli zamerané na budovanie inštitúcií a technickú pomoc pre čerpanie finančnej pomoci z EÚ, a ktorých predkladateľom bolo MP SR,
- s 52 % úspešnosťou boli schválené projekty smerované do podpory vidieckych oblastí, ktoré súviseli s pozemkovými úpravami, s rekonštrukciou nevyužitých budov a stavieb poľnohospodárskych podnikov a na rozvoj vidieckeho turizmu,
- podstatne nižšia úspešnosť sa v tomto programovacom období sa prejavila v Opatrení Investície do poľnohospodárstva, kde bolo predložených necelých 45 % projektov,

- nižšia úspešnosť sa prejavila aj pri predkladaní projektov v rámci Opatrení Zlepšenia spracovania a predajnosti poľnohospodárskych produktov (41 %).

Zo súhrnného hodnotenia nižšej úspešnosti schválených projektov v období rokov 2004 - 2006 sa dá usudzovať, že pri nezmenenom podiele spolufinancovania z vlastných zdrojov, môže byť dôvodom tejto situácie náročnosť administrácie, ako aj možné problémy s predfinancovaním projektov z vlastných zdrojov.

Ukončené projekty do konca júna 2006

Napriek tomu, že bolo schválených menej projektov v období rokov 2004 – 2006 sa podarilo ukončiť vyšší počet schválených projektov. Do 30.06.2006 bolo ukončených celkom 588 projektov (čo predstavuje 43 % zo schválených projektov).

Najúspešnejšia realizácia ukončených projektov bola v nasledovných Opatreniach:

- Investície do poľnohospodárskych podnikov, kde bolo zrealizovaných až 481 projektov (82 % z celkových ukončených projektov),
- 66 projektov bolo ukončených z Opatrenia Zlepšenia spracovania a predajnosti poľnohospodárskych produktov (41 % zo schválených),
- 27 projektov bolo zrealizovaných v Opatrení Udržateľné hospodárenie v lesoch a rozvoj lesníctva,
- v ostatných Opatreniach bolo ukončených 2 – 7 projektov.

Z hodnotenia ukončených projektov vyplýva, že prostredníctvom SOP PRV, finančné prostriedky boli v rozhodujúcej miere použité predovšetkým na rozvoj investícií do poľnohospodárskych podnikov.

Finančná podpora projektov z programu SOP PRV

Požiadavky predkladateľov na finančné krytie projektov predstavovali v súhrne 899 mil. EUR. Avšak na schválené projekty boli uznané verejné zdroje vo výške 210 mil. EUR, čo predstavuje štvrtinu z pôvodne plánovaných zdrojov (viď tabuľka 51 v Prílohe).

Uznané verejné náklady na schválené projekty v rámci jednotlivých Opatrení boli nasledovné:

- Investície do poľnohospodárskych podnikov 111 mil. EUR
- Zlepšenie spracovania a predajnosti poľnohospodárskych produktov 49 mil. EUR
- Diverzifikácia poľnohospodárskych činností a pozemkové úpravy 30,5 mil. EUR
- Udržateľné hospodárenie v lesoch a rozvoj lesníctva 10,6 mil. EUR

Na ostatné Opatrenia bolo schválených podstatne menej finančných prostriedkov a to od 1 – 5 mil. EUR:

- Technická pomoc 5 mil. EUR
- Rybné hospodárstvo 2,4 mil. EUR
- Vzdelávanie 1,1 mil. EUR.

Reálna finančná podpora ukončených projektov v rokoch 2004 – 2006 predstavovala necelých 64,6 mil. EUR.

Reálna podpora zo SOP PRV do 30.6. 2006 predstavovali skutočne realizované platby, ktoré boli:

- najviac finančných prostriedkov išlo na podporu investícií do poľnohospodárskych podnikov 47 mil. EUR, čo tvorilo 43 % zo schválených projektov,
- necelých 15 mil. EUR bolo použitých na podporu zlepšenia spracovania a predajnosti poľnohospodárskych produktov, čo predstavovalo 30 % zo schválených projektov,
- udržateľné hospodárenie v lesoch a rozvoj lesníctva bolo reálne podporené 1,9 mil. EUR, čo predstavovalo necelých 17 % zo schválených zdrojov na podporu,
- do roku 2006 boli zrealizované platby na podporu rozvoja vidieckych oblastí 488 tis. EUR, čo bolo predfinancované len 15 % zo schválených nákladov.

Skutočne realizované platby za všetky Opatrenia spadajúce pod SOP PRV predstavovali len 30 % z verejne uznaných nákladov.

Súhrnná bilancia:

- verejne uznané náklady všetkých schválených projektov: 210 mil. EUR

➤ zrealizované platby do konca júna 2006:

64,6 mil. EUR

Regionálne smerovanie investícií v rámci programu SOP PRV

Záujem o získanie podpory rozvoja odvetví pôdohospodárstva v programovacom období rokov 2004 – 2006 sa troj až štvornásobne zvýšil a zároveň sa zrovnornil. Výnimku tvorí Nitriansky kraj, kde aj v tomto plánovacom období bolo predložených najviac projektov (686). Výrazne rozdiely boli však v počtoch schválených a ukončených projektov. Kým Nitriansky a Trnavský kraj mali schválených (300 – 200 projektov). V ostatných krajoch sa počet schválených projektov pohyboval v rozmedzí 104 – 177 projektov. V Nitrianskom a Trnavskom kraji bolo aj najviac ukončených projektov (175, 113). V ostatných krajoch sa počet ukončených projektov pohyboval len v rozmedzí 7 – 82 projektov.

Podpora Priorít vymedzených v rámci programu SOP PRV

Slovenská republika v rámci programu SOP PRV žiadala finančné prostriedky na podporu dvoch Priorít:

1. Podpora produktívneho poľnohospodárstva,
2. Podpora trvalo udržateľného rozvoja.

Z analýzy vyplýva nasledovné:

Priorita 1:

V rámci Priority 1 bolo predložených celkom 2 282 projektov, z toho bolo schválených 1 007 projektov a ukončených 547 projektov, úspešnosť predkladaných projektov bola 44 % a ukončenosť projektov bola 54 %. Schválená finančná podpora na Prioritu 1 predstavovala 160,3 mil EUR, z čoho bolo prefinancovaných necelých 62 mil. EUR na ukončené projekty.

Priorita 2:

V rámci Priority 2 bolo predložených celkom 715 projektov, z čoho bolo schválených 357 projektov a ukončených 41 projektov, úspešnosť predkladaných projektov bola 50 %, ukončených 11,5 %. Schválená finančná podpora na Prioritu 2 predstavovala necelých 50 mil. EUR, z čoho bolo prefinancovaných 2,7 mil. EUR na ukončené projekty.

Smerovanie podpory poľnohospodárstva a vidieka si v zmysle cieľov a zásad SPP a Politiky rozvoja vidieka EÚ určujú samotné krajiny.

Vo vymedzených Prioritách, Opatreniach, resp. Podopatreniach, ktoré sú zadeklarované v schválených programových dokumentoch v SOP PRV na národnej úrovni si tak krajiny oficiálne deklarujú základné smerovanie poľnohospodárskej politiky a politiky rozvoja vidieka.

Z porovnania základných Priorít a Opatrení, ktoré si Slovensko uviedlo v Programových dokumentoch v rámci Národného rozvojového plánu v predvstupovom období rokov 2002 – 2004 a po vstupe do EÚ v programovacom období 2004 - 2006 Slovensko zadeklarovalo nasledovné smerovanie politiky poľnohospodárstva a rozvoja vidieka:

1.

Prioritne podporiť investície do poľnohospodárskych podnikov prostredníctvom Opatrenia 1.1 z dôvodu vysokej opotrebovanosti techniky a potreby zavádzania inovácií tak do výrobkovej štruktúry ako aj do zvyšovania kvality a efektívnosti produkcie.

Na tento účel bolo vymedzených a schválených najviac finančných prostriedkov v obidvoch programovacích obdobiach. Táto Priorita bola stanovená ako najdôležitejšia už v predvstupovom období a kontinuálne bola vymedzená aj po vstupe Slovenska do EÚ. Správnosť stanovenia tejto Priority potvrdzuje aj prax prostredníctvom počtu predkladaných a schválených projektov. V predvstupovom období kedy sa Slovensko „učilo“ spracovať projekty a overovať možnosti získania finančných zdrojov z EÚ, bolo predložených 1 300 projektov z nich 45 % bolo schválených. Za rovnaké trojročné obdobie po vstupe SR do EÚ bolo v rámci tejto Priority predložených až 2 282 projektov s rovnakou úspešnosťou ako v predchádzajúcom období.

Uvedený výsledok svedčí o pretrvávajúcej potrebe riešenia inovácií a záujme poľnohospodárskych podnikov riešiť investičný rozvoj.

Záujem o získanie finančných prostriedkov však nemal adekvátny odraz v reálnej podpore. Schválené náklady na projekty predkladané v rámci investícií do poľnohospodárskych podnikov boli podporené v predstupovom období v objeme 38 mil. EUR, reálne bolo prefinancovaných necelých 10 mil. EUR.

Po vstupe Slovenska do EÚ bolo na rovnaké obdobie troch rokov schválených na to isté Opatrenie 1.1 o 73 mil. EUR viac finančných prostriedkov. Reálne však bolo využitých najviac len 37 mil. EUR. Je však potrebné uviesť, že percento využiteľnosti po vstupe SR bolo nižšie, hoci objem finančných prostriedkov bol na toto Opatrenie pridelený troj až štvornásobne vyšší.

2.

Druhou významnou Prioritou politiky rozvoja pôdohospodárstva bolo riešenie zlepšenia spracovania a predajnosti poľnohospodárskych produktov uvedených v Opatrení 1.2.

V predstupovom období rovnako ako po vstupe SR do EÚ prejavilo záujem prostredníctvom predkladaných projektov takmer rovnaký počet oprávnených žiadateľov, hoci po vstupe SR do EÚ bolo na toto Opatrenie plánovaných až 263 mil. EUR. Úspešnosť projektov v rámci Opatrenia 1.2 v predstupovom období bola 52 %, kým po vstupe sa znížila na 45 %.

Na zlepšenie spracovania a predajnosti poľnohospodárskych výrobkov bolo schválených úspešným uchádzačom v predstupovom období len 35 mil. EUR z pôvodne plánovaných 93,8 mil. EUR, tieto prostriedky boli využité na 77 %.

Po vstupe SR do EÚ bolo na toto Opatrenie plánovaných 263 mil. EUR, schváleným projektom boli uznané náklady vo výške 49 mil. EUR a reálne prefinancovanie predstavovalo len 15 mil. EUR do konca júna 2006, to znamená, že v praxi bolo využitých 30 % z oprávnených zdrojov.

Reálne využitie na toto Opatrenie v druhom plánovacom období veľmi nízke.

Z uvedeného sa dá usudzovať, že dopyt a požiadavky spracovateľov sa v prevažnej miere naplnili už v predstupovom období a po vstupe do EÚ záujem o finančné prostriedky v rámci tohto Opatrenia bol podstatne nižší napriek tomu, že Slovensko plánovalo na podporu až 263 mil. EUR, zároveň z tohto vyplýva, že plánované financie na podporu tohto Opatrenia bolo nadsadené.

3.

Pôvodná filozofia podpory rozvoja vidieckeho priestoru na Slovensku bola po vstupe do EÚ korigovaná. Kým v predstupovom období boli vidiecke regióny podporované cez Opatrenia Vidiecka infraštruktúra (obce), Lesné hospodárstvo, Diverzifikačné činnosti vo vidieckom priestore a Pozemkové úpravy. Po vstupe do EÚ sa z podpory vidieckeho priestoru vyčlenila možnosť budovania infraštruktúry vo vidieckych sídlach. Ostatné Opatrenia kontinuálne pokračovali aj v povstupovom období.

Finančná podpora tejto filozofie bola nasledovná:

Lesné hospodárstvo

O rozvoj lesného hospodárstva prejavilo v predstupovom období záujem 43 žiadateľov, kým v povstupovom období za ten istý čas sa počet projektov zvýšil na 233. Rovnako sa zvýšila i úspešnosť predkladaných projektov z 38 % na 52 %. Nárast záujmu subjektov pôsobiacich v lesnom hospodárstve sa neodrazil vo finančnej podpore lesného hospodárstva. Kým v predstupovom období na projekty podpory lesného hospodárstva bolo schválených 1,5 mil. EUR oprávnených nákladov a reálne bolo prefinancovaných 1,2 mil. EUR z uznaných nákladov, po vstupe SR bola zvýšená plánovaná podpora na 31,5 mil. EUR, uznané náklady na schválené projekty však predstavovali len necelých 11 mil. EUR a za tri roky boli reálne prefinancovaných 1,9 mil. EUR.

Z uvedeného vyplýva, že podpora lesného hospodárstva sa ani po vstupe do EÚ výrazne nezvýšila, napriek tomu, že bolo plánovaných na túto podporu podstatne viac finančných prostriedkov.

Podpora vidieckych sídiel

V predvstupovom období na podporu vidieckych sídiel bolo vymedzené Opatrenie Vidiecka infraštruktúra. O projekty v rámci tohto Opatrenia prejavilo záujem 165 obcí, z ktorých bolo úspešných 91 %. Na schválené projekty bolo uznaných 18 mil. EUR, reálne čerpanie predstavovalo 6 mil. EUR t.j. 33 % z uznaných nákladov. Tieto prostriedky boli využité v obciach na budovanie environmentálnej infraštruktúry. Potreba riešenia ďalšieho rozvoja infraštruktúry vo vidieckych sídlach si vynútila po vstupe SR do EÚ vyčleniť na rozvoj infraštruktúry väčší objem prostriedkov a preto financovanie po vstupe išlo cez samostatný Operačný program Základná infraštruktúra.

Prostredníctvom diverzifikovaných činností boli vo vidieckom priestore podporované poľnohospodárske podniky, ktoré si chceli meniť výrobnú štruktúru smerom k nepoľnohospodárskym odvetviam a službám ako aj smerom k podpore vidieckeho cestovného ruchu. Toto Opatrenie bolo kontinuálne aj v povstupovom období. V predvstupovom období bolo schválených 38 projektov, v povstupovom období bolo schválených 73 projektov. Väčšina z nich bola zameraná na podporu cestovného ruchu.

Pozemkové úpravy

Problematika pozemkových úprav bezprostredne súvisí s riešením vlastníckych vzťahov vyplývajúcich z rozdrobenosti pozemkov a s potrebou riešenia trhu s pôdou. Je to problematika, ktorá si vyžaduje riešenie v priebehu niekoľkých desiatok rokov. Preto si Slovensko začalo riešiť tento problém už v predvstupovom období prostredníctvom Opatrenia Pozemkové úpravy. Naliehavosť riešenia tohto problému bola zrejmalá z predkladaného počtu projektov. V predvstupovom období bolo predložených 110 projektov. Všetky projekty boli schválené. Na tieto projekty bolo uznaných 11,3 mil. EUR, z čoho reálne bolo prefinancovaných len 2,9 mil. EUR. V novom programovacom období na pozemkové úpravy bolo opätovne schválených len 81 projektov s uznanými nákladmi 14 mil. EUR pričom do roku 2006 neboli zrealizované žiadne platby.

Napriek uvedenej potrebe, tempo riešenia pozemkových úprav je pomalé.

Technická pomoc a rozvoj ľudských zdrojov

Opatrenia boli vymedzené tak v predvstupovom období ako aj po vstupe SR do EÚ. Projekty na technickú pomoc boli viazané na budovanie riadiacich a sprostredkovateľských orgánov, zabezpečujúcich tok finančných prostriedkov z EÚ na Slovensko až k samotným beneficiantom.

V predvstupovom období na technickú pomoc bolo schválených 19 projektov, ktoré získali 712 tis. EUR, pričom prefinancovaných bolo len 209 tis. EUR.

Implementácia štrukturálnej politiky v podmienkach Slovenska si vyžiadala i vyšší objem finančných prostriedkov určených na technickú pomoc novovznikajúcim inštitúciám predovšetkým na ústrednej úrovni, ale i regionálnej úrovni. Po vstupe Slovenska na 17 schválených projektov v rámci tohto Opatrenia bolo vyčlenených 5 mil. EUR a reálne čerpaných 163 tis. EUR.

Podpora ľudských zdrojov patrila k Opatreniam, do ktorých bolo vyčlenených najmenej finančných prostriedkov rovnako v predvstupovom ako aj v povstupovom období. V predvstupovom boli predložené 4 projekty, ktoré boli všetky schválené a uznané náklady na tieto projekty predstavovali 123 tis. EUR. Zrealizované neboli žiadne platby. Po vstupe do EÚ bolo schválených 42 projektov, nebol ukončený žiaden projekt. Schválené Finančné prostriedky predstavovali 1,1 mil. EUR, ale do konca júna 2006 neboli prefinancované žiadne projekty.

Opatrenia, ktoré nenašli kontinuitu po vstupe do EÚ

Z programu SAPARD bolo možné podporovať aj Zakladanie odbytových skupín výrobcov, kde bolo predložených 7 projektov, ktoré boli všetky schválené. Uznané verejné náklady na tieto projekty predstavovali 738 tis. EUR, pričom tieto projekty neboli prefinancované

Špecifické poľnohospodárske oševné postupy zamerané na ochranu životného prostredia boli podporované cez Opatrenie Poľnohospodárske životné prostredie, kde bolo

schválených 10 projektov s uznanými nákladmi 1,3 mil. EUR a skutočne realizovanými platbami 471 tis. EUR.

Uvedené Opatrenia len z časti riešiť stanovené zámery.

Súhrnná bilancia projektov a finančnej podpory

Tabuľka 45 Súhrnná bilancia projektov a finančnej podpory v rámci programu SAPARD a SOP PRV

Ukazovateľ		SAPARD	SOP	Δ
Predložené projekty v rámci všetkých Opatrení	Počet	1 306	2997	+ 1 691
Schválené projekty v rámci všetkých Opatrení	Počet	947	1364	+ 417
Ukončené projekty v rámci všetkých Opatrení	Počet	240	588	+ 348
Podiel schválených projektov	%	25	45	- 20
Podiel realizovaných projektov	%	45	31	- 14
Schválené verejné zdroje	tis.EUR	113 007	210 018	+ 97 011
Realizovaný objem platieb	tis.EUR	51 288	64 623	+ 13 335

Zdroj: MP SR, vlastné prepočty a spracovanie

Uvedené smerovanie politiky, ktoré bolo schválené a realizované sme chceli konfrontovať s praxou a preto sme uskutočnili už spomínaný dotazníkový prieskum, ktorý bol zameraný najmä na zber informácií ohľadne stupňa využívania podporných nástrojov EÚ ako aj ich vplyvu na situáciu samotného podnikníka.

Záver vyplývajúce z dotazníkového prieskumu:

- ♦ v priemere až 95,2 % poľnohospodárskych podnikov využilo od roku 2000 získať finančné prostriedky z fondov EÚ (z programu SAPARD 93,3 % respondentov a 87,6 % z programu SOP PRV),
- ♦ najväčšie percento projektov smerovalo do oblasti živočíšnej výroby,
- ♦ vysoké percento ukončených platieb v rámci programu SAPARD (79,05 %),
- ♦ projekty si predovšetkým vypracovávali poľnohospodárske podniky samostatne (30,4 % v rámci programu SAPARD a 34,2 % v rámci programu SOP PRV),
- ♦ nízke percento problémov pri podávaní projektov (13,3 % pri podávaní projektov v rámci programu SAPARD a 15,3 % pri podávaní projektov v rámci programu SOP PRV),
- ♦ zistila závislosť úspešnosti schválenia projektu v rámci programu SAPARD od toho, kým bol projekt vypracovaný, ako aj závislosť existencie problémov pri podávaní projektov v rámci SOP PRV od subjektu, ktorý projekt vypracoval. Z uvedeného jasne vyplýva dôležitosť existencie špecializovaných poradenských firiem, ktorých prítomnosť pri vypracovávaní projektov výrazne zvyšuje úspešnosť jednotlivých žiadateľov.

5. TEORETICKÉ A PRAKTICKÉ PRÍNOSY DIZERTAČNEJ PRÁCE

Na základe výsledkov dizertačnej práce je možné formulovať nasledovné teoretické prínosy:

1. Komplexná analytická informácia o odvetvovom a regionálnom smerovaní finančných prostriedkov v rámci programu SAPARD v období rokov 2000 – 2004 a programu SOP PRV v období rokov 2004 – 2006.
2. Teoretický prehľad o podporných programoch EÚ pre oblasť poľnohospodárstva.

3. Získanie názorov poľnohospodárskych podnikov na program SAPARD a SOP PRV a problémy súvisiace s podávaním projektov.

Praktický prínos dizertačnej práce je predovšetkým:

1. Využitie poznatkov vo vyučovacom procese v rámci predmetu Regionálna ekonomika a politika a predmetu Rozvoj vidieka.
2. Poukázanie na fungovanie predvstupového nástroja SAPARD a SOP PRV. Tieto nástroje podpory poľnohospodárstva mali poľnohospodárom priniesť nielen dostatok finančných prostriedkov na reštrukturalizáciu a inováciu technológií, ale aj skúsenosti s prípravou projektov pre Európsku komisiu, čím sa naplnia jeden z princípov EÚ a to princíp programovania a partnerstva.

Predkladaná dizertačná práca preukázala na vplyv týchto podporných nástrojov na rozvoj regiónov Slovenska. Poľnohospodárstvo ako súčasť národného hospodárstva prispieva, aj keď malou mierou k tvorbe makroekonomických ukazovateľov, vytvára pracovné príležitosti pre obyvateľstvo krajiny a stará sa o ním spravovanú krajinu. Väčší význam má poľnohospodárstvo na úrovni regiónov, predovšetkým pre vidiecke regióny aj v súčasnosti je, aj keď už nie v takej významnej miere ako v minulosti dôležitým rozvojovým faktorom.

3. Praktický prínos dizertačnej práce spočíva tiež v samotnom hodnotení jednotlivých priorit a opatrení SAPARD a SOP PRV. Z analýzy vidieť, že schválené projekty boli smerované do regiónov nerovnomerne. Čo poukazuje v budúcnosti na potrebu koordinovaného prístupu v koncipovaní priorit a opatrení jednotlivých programových dokumentov týkajúcich sa podpory poľnohospodárstva.

Do budúcnosti je potrebné okrem produkčnej funkcie poľnohospodárstva intenzívnejšie rozvíjať mimoprodukčné funkcie predovšetkým vidiecky cestovný ruch, ktorý by mohol priniesť na vidiek nové pracovné príležitosti, čím by výrazne prispel k zvýšeniu kvality života obyvateľov predovšetkým vo vidieckych obciach.

Cieľmi a prioritami rozvoja vidieka rokov 2007 – 2013 je podpora rozvoja prispievajúca k dosiahnutiu cieľov ako je zlepšenie konkurencieschopnosti poľnohospodárstva, potravinárstva a lesného hospodárstva podporovaním reštrukturalizácie, modernizácie, rozvoja a inovácie; zlepšenie životného prostredia a vidieka; zlepšenie kvality života vo vidieckych oblastiach a podpora diverzifikácie hospodárskej činnosti. Slovensko pre toto programovacie obdobie vychádza zo súčasne implementovaných opatrení v rámci Sektorového operačného programu „Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka“ a Plánu rozvoja vidieka na obdobie rokov 2004 – 2006. Snahou Slovenska je nielen pokračovať v realizácii týchto opatrení a plnení priorit, ale implementovať aj nové opatrenia, ktoré prispievajú k zvýšeniu konkurencieschopnosti, hodnote životného prostredia a krajiny ako i kvalite života vo vidieckych oblastiach.

6. ZÁVER

Syntézou výsledkov z analytickej časti práce sme dospeli k nasledovným záverom:

- V roku 2004 bolo v rámci deviatich opatrení programu SAPARD schválených 947 projektov (924 projektov v rámci opatrení 1 až 7). Z uvedeného počtu opatrení malo sedem regionálny charakter (ich implementácia sa realizovala v rôznych regiónoch Slovenska), zvyšné dve opatrenia boli realizované na úrovni MP SR a smerovali do pripravenosti ľudských zdrojov a technickej pomoci. Z uvedeného počtu 947 projektov bolo ukončených 327 (35%), a to iba v rámci opatrení 1, 2, 4a, 4b a 5.
- Najviac projektov programu SAPARD bolo schválených v rámci Opatrenia 1 (370 projektov = 40%), Opatrenia 2 (204 projektov = 22%) a Opatrenia 4b (150 projektov = 16%). Naopak najmenší počet projektov sa schválilo pre Opatrenie 3 (6 projektov = 0,6%).
- Celkový počet 327 ukončených projektov za rok 2004 smeroval do 261 poľnohospodárskych subjektov. Koncentrácia projektov do jednotlivých subjektov tak nebola vysoká, na jeden subjekt pripadlo zhruba 1,25 projektu. Z celkového počtu 261 podnikateľských subjektov mali dominantné postavenie obchodné spoločnosti v počte 190 (73%). Nasledovali družstvá s celkovým počtom beneficietov 40 (15%) a nakoniec SHR v počte 31 (12%).

- Na úrovni NUTS III smerovalo jednoznačne najviac projektov programu SAPARD do Nitrianskeho kraja (211 projektov = 23%), ktorý spadá z hľadiska regionálnych agregácií práve do oblastí západu a juhu.
- V rámci SOP P-RV bolo prijatých celkovo 1 056 žiadostí, z toho 838 (79 %) projektov bolo schválených. Pre dané projekty boli pripravené Zmluvy o poskytnutí nenávratného finančného príspevku, ktoré boli zaslané žiadateľom na podpis. Schválená výška verejných výdavkov za uvedených 838 projektov dosiahla úroveň 5,936 mld. SK. Z celkového počtu 1 056 žiadostí bolo 218 projektov vyradených (21% všetkých žiadostí).
- Najčastejšími dôvodmi vyradenia žiadostí v rámci SOP PRV boli:
 - Nekompletnosť žiadostí
 - Nevhodnosť žiadateľa
 - Nespĺnenie kritérií ekonomickej životaschopnosti
 - Oprávnené náklady nespĺňali min. hranicu oprávnených nákladov
- V porovnaní s programom SAPARD možno potvrdiť klesajúci trend vyradovania projektov. Možno teda konštatovať, že jeho prínosom bol fakt, že potenciálni žiadatelia sa naučili vnímať tento finančný nástroj a dokážu administrovať svoje potreby prostredníctvom projektov SOP PRV.
- V analýze vlastného dotazníkového prieskumu sa zistila závislosť úspešnosti schválenia projektu v rámci programu SAPARD od toho, kým bol projekt vypracovaný, ako aj závislosť existencie problémov pri podávaní projektov v rámci SOP PRV od subjektu, ktorý projekt vypracoval. Z uvedeného jasne vyplýva dôležitosť existencie špecializovaných poradenských firiem, ktorých prítomnosť pri vypracovávaní projektov výrazne zvyšuje úspešnosť jednotlivých žiadateľov.

Odporúčania

- Ako už bolo viackrát naznačené, hodnotenie implementácie programu SAPARD a SOP PRV poukazuje na priestorovú nerovnomernosť rozmiestnenia jednotlivých projektov. Tento jav vytvára nebezpečne trvalého regresného vývoja poľnohospodárskych podnikateľských subjektov v hospodársky znevýhodnených regiónoch (regióny severu a východu) s následnými dopadmi na priestorový, hospodársky a sociálny vývoj. Projekty orientované na agropotravinársky sektor všeobecne nebudú zásadným spôsobom odstraňovať regionálne disparity, ale na druhej strane by ani nemali prispievať k prehĺbovaniu regionálnych disparít, najmä v zaostávajúcich vidieckych regiónoch.
- Pozitívne možno hodnotiť veľmi vysokú alokáciu projektov do južných regiónov, ktoré boli z dlhodobého hľadiska výrazne hospodársky poddimenzované. Z hľadiska úspešnosti jednotlivých projektov vychádza do popredia kritérium životaschopnosti. V samotných podmienkach podávania projektov je zakotvené, že podporu môže získať len firma, ktorá preukáže, že je životaschopná (pre nové členské krajiny bolo dané zvýhodnenie, že podporu môže získať aj firma, ktorá preukáže, že bude na konci projektu životaschopná). Toto kritérium je do istej miery diskriminujúce, pretože odopiera finančnú pomoc ekonomicky najslabším subjektom a väčšinu prostriedkov alokuje do vyspelých a konkurencieschopných subjektov. Z globálneho pohľadu tak programy SAPARD a SOP PRV vplyvajú na rozvoj konkurencieschopnosti na úkor priestorového regionálneho vyrovnávania.
- Napriek tomu možno konštatovať, že opatrenia, ktoré sa vzťahujú na plošný rozvoj vidieka (napr. ochrana životného prostredia, pozemkové úpravy) a jej infraštruktúry (rozvoj vidieckych obcí) sú určené prevažne na zmiernenie regionálnych disparít.
- Eliminácia extrémne vysokej regionálnej diferenciácie si vyžaduje:
 - stanoviť nové kritéria schvaľovania ďalších projektov v rámci Sektorového Operačného Programu Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka na programovacie obdobie 2007 – 2013 podľa regiónov (úroveň NUTS III)
 - poskytovať potenciálnym žiadateľom (najmä v regiónoch s nízkou pripravenosťou na čerpanie prostriedkov) poradensko-konzultačné služby, ktoré by boli financované z verejných zdrojov
 - prehodnotiť kritérium ekonomickej životaschopnosti ako jedného z faktorov pri výbere a schvaľovaní projektov

Poľnohospodárstvo už od dávna hralo pre slovenský ľud veľmi významnú úlohu. Tradičná ľudová kultúra Slovenska je odrazom materiálnych a duchovných stránok roľníckeho života. Národná identita bola na Slovensku dlho spätá s roľníctvom a hospodárením na pôde. Táto väzba národnej identity na pôdu a jej obhospodarovanie pretrváva v duchovných hodnotách, ktoré uznávajú občania Slovenska aj v súčasnosti.

Z historického hľadiska Slovensko prešlo viacerými vývojovými etapami v oblasti poľnohospodárstva. Za jeden z najvýznamnejších medzníkov z hľadiska vývoja možno považovať vstup Slovenska do Európskej únie. Samotnému vstupu predchádzali dlhodobé prístupové rokovania. V tomto období už bolo Slovensko oprávnené čerpať predvstupovú pomoc zo štrukturálnych fondov EÚ. Nástrojom získania finančných prostriedkov pre oblasť poľnohospodárstva bol program SAPARD. Cieľom programu bolo zlepšenie kvality života vidieckeho obyvateľstva, vytvorenie konkurencieschopného a efektívneho poľnohospodársko – potravinárskeho odvetvia, zabezpečenie pracovných miest a adekvátnych príjmov v znevýhodnených poľnohospodárskych regiónoch a zabezpečenie trvalo udržateľného rozvoja vidieka. Program SAPARD však splnil aj inú veľmi dôležitú úlohu – podarilo sa mu pripraviť slovenských poľnohospodárov na čerpanie povstupovej finančnej pomoci. Vstupom do EÚ bolo Slovensko oprávnené využívať povstupové finančné nástroje. Program SAPARD bol nahradený Sektorovým Operačným Programom Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka, ktorý pokračuje v naplnení stanovených cieľov. SOP PRV čerpá prostriedky z fondu EAGGF a z hľadiska zemepisného zahŕňa oblasti Cieľa 1 (územie celého Slovenska okrem Bratislavského kraja).

Z globálneho hľadiska možno konštatovať, že podporné nástroje EÚ majú pre Slovensko nezameniteľný význam. Čo je však dôležité dodať, že síce EÚ určuje kvóty poľnohospodárskych komodít pre jednotlivé členské štáty a následne sa na tieto kvóty priznávajú dotácie. EÚ však neurčuje spôsob rozdelenia dotácií vnútri členského štátu. To sa riadi vnútroštátnymi predpismi. Celkový objem finančných prostriedkov smerujúcich do slovenského poľnohospodárstva predstavoval jasný a dôležitý krok na ceste ku konkurencieschopnosti a efektívnosti. Na druhej strane však z hľadiska vyrovnávania regionálnych disparít pôsobili podporné nástroje EÚ skôr negatívne.

Slovenské poľnohospodárstvo stojí na začiatku novej etapy svojho vývoja, po dlhoročne kolísajúcom prístupe k reformám po roku 1989. Obdobie transformácie prinieslo množstvo pozitívnych i negatívnych opatrení pre liberalizáciu podnikania na pôde. Bolo však obdobím výraznej nezávislosti rozhodovania o agrárnej politike na národnej úrovni. Integráciou do EÚ Slovensko vstúpilo do podmienok komplexnejšieho, systematickejšieho, ale i ťažkopádnejšieho, neefektívnejšieho a byrokratickejšieho systému agrárnej politiky EÚ. Najbližšie roky nám naznačia, aký dosah budú mať tieto rozhodnutia na vývoj slovenského pôdohospodárstva v budúcnosti ...

SUMMARY

Key words: SAPARD programme sources utilization for agriculture and rural development SAPARD, structural policy, projects, agricultural firm, financial funds.

Main tool in the field of pre-accession agriculture and country support was SAPARD programme, mostly oriented for investment, partly to technical support. From this reason has financial funds routed mainly to private and public investments in agriculture, forests, water economy and country development.

Scientific target of dissertation work is to assess the financial funds for Slovak agriculture and country development from sources of European Union (EU).

SAPARD programme usage assessment was done for time period 2002 - 2004. We've assess not pre-input instrument only, next part of work was focused on utilisation of Sector Operation Programme for Agriculture and Country Development (SOP ACD) financial funds.

Content of dissertation work is spited to 4 parts: theoretical, methodical, analytical, and synthetically. Theoretical part is mostly focused on delimitation of agriculture role and his development from 1989 to the time of Slovak republic join to the EU. This section describes support programs SAPARD and SOP ACD also. Methodical part define target of dissertation

work and methodical procedures to reach him. Analytical part analyzes both of the programs: SAPARD and SOP ACD.

The most rendered projects within the frame programme SAPARD aimed to the Measure number 1- Investment to the agricultural enterprises. From 450 rendered projects were accredited 82,2% of projects. For these projects were given in total 9933 thousand EUR.

Programm SOP support mainly the private sector in a field of agriculture and rural development. The experiences used from SAPARD programme contribute to accredited 96,6% of projects.

Without experiences from programme SAPARD would be very difficult to realize consistent implementation of programmes from structural funds for support of agriculture and countryside (rural areas). In the last but not least it was also experience for EC, which verified through this way readiness of new EU member states to implement supported policy of European Community in decentralized base.

7. POUŽITÁ LITERATÚRA

1. Ács, D.: Prehľad reformy verejnej správy. In: Euromagazín, ročník 6, číslo 4/2003. Delegácia Európskej komisie v SR, 2003, ISSN 1335-3918.
2. Agriculture and Rural Development, European Commission Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, Printed in Germany, 2003, KF-54-03-946-EN-D
3. Árendáš, M.: Regulácia agrárneho trhu Slovenskej republiky a opatrenia vyplývajúce z asociáciej dohody s EÚ. In: Zborník medzinárodnej vedeckej konferencie "Produkčná a obchodná výkonnosť agropotravinárskeho komplexu", Račková dolina, 2001, ISBN 80-7137-973-5
4. Belajová, A.: Regionálna politika a príprava Slovenska na politiku súdržnosti. In: Zborník vedeckých prác z medzinárodných vedeckých dní 2001, SPU, Nitra, ISBN 80-7137-869-0
5. Belajová, A. - Fáziková, M.: Regionálna ekonomika. SPU Nitra, 2002, ISBN 80-8069-007-3
6. Bielik, P.: Agrárna ekonomika. SPU Nitra, 1998, ISBN 80-7137-480-6
7. Bielik, P.: Vplyv integračného procesu EÚ na výkonnosť a konkurencieschopnosť slovenského poľnohospodárstva. In: Zborník vedeckých prác z medzinárodných vedeckých dní 2004 „Európska integrácia – výzva pre Slovensko“, SPU, Nitra, ISBN 80-8069-355-2 (zborník anotá cii), ISBN 80-8069-356-0 (CD nosič)
8. Blaas, G., Trhové poriadky - základ Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ. In: Príručka o Spoločnej poľnohospodárskej politike, VÚEPP Bratislava, 2003, ISBN 80-7139-098-4
9. Bredal, E.M. et al.: Food Security. Definitions, Dimensions and Role in WTO. NILF, Oslo, 1999.
10. Csáki, C. - Nucifora, A. - Lerman, Z. - Herzfeld, T.: Potravinarstvo a poľnohospodárstvo v Slovenskej republike. Výzvy vstupu do Európskej únie. Svetová banka, Bratislava, 2002, ISBN 80-89041-54-X
11. Delegácia Európskej komisie v Slovenskej republike: „Phare, 41 ISPA, SAPARD“. Od nástrojov predvstupovej pomoci po štrukturálne fondy Európskej únie v Slovenskej republike, DEK v SR, Bratislava 2003, ISBN 80-89102-06-9
12. Delegácia Európskej komisie v SR: „Regionálna politika Európskej únie“, DEK v SR, Bratislava, 2002, ISBN 80-89102-01-8
13. Direktíva rady (EC) Č. 1260/1999, zo dňa 21. júna 1999 ustanovujúca všeobecné podmienky štrukturálnych fondov, Úradný vestník Európskych spoločenstiev (OJ) L 161/1, 26.6.1999
14. Dubecová, I.: Potreba súčinnosti regionálnej politiky, agrárnej politiky a politiky rozvoja vidieka v smere trvaloudržateľného rozvoja vidieckych oblastí. In: Zborník vedeckých prác Medzinárodné vedecké dni 2001, IV.zväzok, SPU Nitra, 2001, ISBN 80-7137-869-0
15. European Commission: The common agricultural policy - 2001 review. Office for Official Publications of the European Communities. Luxembourg, 2003, ISBN 92-894-5804-6

16. European Commission Agriculture Directorate-General: CAP reform, http://europa.eu.int/comm/agriculture/mtr/index_en.htm
17. European Commission Agriculture Directorate-General: rural development, http://europa.eu.int/comm/agriculture/rur/index_en.htm
18. European Commission Regional Policy Directorate-General, http://europa.eu.int/comm/regional_policy/index_en.htm
19. Fáberová, 40. I.: Európske fondy. In: Slovensko na ceste do zjednotenej Európy. Tematická príloha o EÚ a vstupe Slovenska do EÚ, Úrad vlády SR, Monarch, 2003
20. Fabrici, V.: Politika EÚ vo vzťahu k družstevným podnikom v členských a kandidátskych krajinách. In: Zborník vedeckých prác z medzinárodnej vedeckej konferencie "K aktuálnym otázkam v PpoK v období príprav pre vstup SR do EÚ", Račkova dolina, 2002, ISBN 80-8069-014-6
21. Faltán, L. – Pašiak, J.: Regionálny rozvoj Slovenska, východiská a súčasný stav., Sociologický ústav Slovenskej akadémie vied, Bratislava, 2004, ISBN 80-85544-35-0
22. Fáziková, M.: Rozvoj vidieka na Slovensku, štrukturálna a regionálna politika, Manuál 2 - Program SAPARD, Agentúra pre rozvoj vidieka, Nitra
23. Fáziková, M. a kol.: Rozvoj vidieka v kontexte integrácie SR do EÚ. Záverečná správa 3. čiastkovej úlohy riešenej v rámci úlohy Štátneho programu výskumu a vývoja „Rozvoj vidieka a zmeny v potravinových vertikálach v kontexte integrácie SR do EÚ“. SPU, Nitra, 2005
24. Gozora, V.: Prispôsobovanie podnikateľskej štruktúry poľnohospodársko – potravinárskeho komplexu Európskym trhovým štruktúram. In: Zborník vedeckých prác Trendy v poľnohospodárskej ekonomike a manažmente. I.Diel, Nitra, 2000, ISBN 80-7137-715-5
25. Haraj, V.: Koncepcia rozvoja vidieka na Slovensku. In: Zborník č. 14 "Rozvoj vidieka a problematika vidieckeho obyvateľstva", Agrofílm, Nitra, SAV, 1998, ISBN 80-8058-076
26. Holmanová, A.: Niektoré aspekty spoločnej poľnohospodárskej politiky Európske únie. In: Európska politika v regionálnom a miestnom plánovaní (European Policy In Regional And Municipal Planning), TEMPUS-PHARE CME, Contract No CME-03075-97, Tisovec, 1999
27. Hrabánková, M.: Strukturální fondy. Příprava na využívání strukturálních fondů Evropské unie v zemědělství ČR, Institut výchovy a vzdělávání Mze ČR, Praha, 1999, ISBN 80-7105-182-9
28. Hrabánková, M. - Vosejková, M.: Regionální management. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2002, ISBN 80-7040-564-3
29. Hudáková, M.: Využitie farmového manažmentu v rozvoji vidieckych regiónov. In: Aktuálne problémy rozvoja vidieka v SR. Zborník referátov a diskusných príspevkov z vedeckej konferencie č.48. Agentúra Slovenskej akadémie pôdohospodárskych vied, Nitra, 2005, ISBN 80-89162-17-7
30. Kabát, L. -Bartová E.: Hodnotenie dopadov nástrojov hospodárskej politiky na makro a mikroúrovni. In: Zborník vedeckých prác z medzinárodnej vedeckej konferencie "K aktuálnym otázkam v PpoK v období príprav pre vstup SR do EÚ", Račková dolina, 2002, ISBN 80-8069-014-6
31. Kadlečíková, M. - Stehlo, P. - Husárik, J. - Námerová, I. - Kapsdorfer, P.: Spoločná poľnohospodárska politika. TEMPUS AGRIEDUCA IB_JEP-14041-1999. Nitra, 2001, ISBN 80-7139-080-1
32. Kazda, R.: kap. Pôdohospodárstvo. In: Slovensko 2005. Súhrnná správa o stave spoločnosti, Inštitút pre verejné otázky, Bratislava 2006, ISBN 80-88935-84-9
33. Knöbl, I.: Štrukturálne fondy EÚ, inštitucionálny rámec, pravidlá a procedúry. In: Manuál 1 - Štrukturálna, regionálna a vidiecka politika v EÚ. Agentúra pre rozvoj vidieka, Nitra
34. Kojďaková, J.: Stratégia zamestnanosti v Európe, úloha EÚ pri jej uplatňovaní a jej dôsledky pre Slovensko. In: Zborník referátov z medzinárodného vedeckého seminára "Rozvoj ľudských zdrojov pri oživovaní ekonomiky SR", Fakulta sociálno-ekonomických vzťahov Trenčianskej univerzity v Trenčíne, Trenčín, 2000, ISBN 80-88914-28-0,

35. Kollár, M. - Mesežnikov, G.: Slovensko 2003. Súhrnná správa o stave spoločnosti. Inštitút pre verejné otázky, Bratislava 2003, ISBN 80-88935-57-1
36. Koncoš, P.: Zmena spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ Agendy 2000 a predpokladané dopady na poľnohospodársko-potravinársky komplex SR. In: Zborník vedeckých prác z medzinárodnej vedeckej konferencie "K aktuálnym otázkam v PpoK v období príprav pre vstup SR do EÚ", Račkova dolina, 2002, ISBN 80-8069-014-6
37. Kotulič, R.: Vyhodnotenie programu SAPARD podľa regionálnej diferenciacie. In: Zborník referátov a diskusných príspevkov z II. Medzinárodnej konferencie mladých vedeckých pracovníkov a doktorandov Mladá veda 2005 „Aktuálne problém rozvoja vidieka v SR“, SAPV, Nitra, 2005, ISBN 80-89162-17-7
38. Maier, G. - Tödling, F.: Regionálna a urbanistická ekonomika 2. Regionálny rozvoj a regionálna politika. Bratislava, 1998, ISBN 80-8044-049-2
39. Majerník, : Program SAPARD v horských a podhorských oblastiach. In: Zborník referátov z odborného seminára "Využívanie trávnych porastov v podhorských a horských oblastiach, tvorba krajiny a ochrana životného prostredia". Výskumný ústav trávnych porastov a horského poľnohospodárstva, Banská Bystrica, 2001
40. Majerová, V. a kol.: Sociologie venkova a zemědělství, Česká zemědělská univerzita v Praze, PEF, Katedra humanitních věd, Praha 2000, ISBN 80-213-0651-3
41. Maráková, V.: Finančné zdroje podpory malých a stredných podnikov cestovného ruchu, In: Zborník vedeckých prác z medzinárodnej vedeckej konferencie doktorandov vo vednom odbore 62-03-9 "Odvetvové a prierezové ekonomiky", Mladá veda 2001, Račková dolina, 2001, ISBN 80-7137-971-9
42. Ministerstvo hospodárstva SR, „Informačná brožúrka - Základné informácie o čerpaní predvstupovej pomoci a štrukturálnych fondov“, MH SR, 2003
43. Ministerstvo pôdohospodárstva Slovenskej republiky: „Sektorový operačný program poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka 2004 – 2006“, MP SR, Bratislava, 2002
44. Ministerstvo pôdohospodárstva SR: „Správa o poľnohospodárstve a potravinárstve v Slovenskej republike 2003“, MP SR, Bratislava, 2003
45. Ministerstvo pôdohospodárstva Slovenskej republiky: „Stav implementácie programu SAPARD v Slovenskej republike za rok 2002“, MP SR, Bratislava, 2004
46. Ministerstvo pôdohospodárstva Slovenskej republiky: „Plán rozvoja poľnohospodárstva a vidieka Slovenskej republiky na roky 2000 - 2006 (SAPARD)“, MP SR, Bratislava 2000
47. Ministerstvo pôdohospodárstva Slovenskej republiky: „Plán rozvoja vidieka, 2004 – 2006“, MP SR, Bratislava, Júl 2003
48. Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky: „Aby Európske fondy slúžili Slovensku I.“, Základné informácie o štrukturálnych fondoch a Kohéznom fonde EÚ a programových dokumentoch Slovenska na obdobie 2004 - 2006. MVRR SR, Informačné centrum "Štrukturálne fondy", Bratislava, 2003
49. Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky: Národný strategický referenčný rámec 2007 – 2013, Vydané v rámci projektu: „Posilnenie regionálnych a lokálnych kapacít pre riadenie a realizáciu pomoci zo štrukturálnych fondov“, Bratislava, 2006
50. Ministerstvo zahraničných vecí Českej republiky, „Informačná brožúra pro municipality, MZV ČR, Odbor komunikační strategie. Praha, 2003, ISBN 80-86345-37-8
51. Námerová, I.: Návrh regionálneho programu pre rozvoj vidieka, priebežná správa, OBIS VTEI VÚEPP Bratislava, 1998
52. Námerová, I.: Implementácia štrukturálnej politiky EÚ na Slovensku. In: Zborník č. 14 "Rozvoj vidieka a problematika vidieckeho obyvateľstva", Agrofilm, Nitra, SAV, 1998, ISBN 80-8058-076
53. Nariadenie Rady č. 99/1257/ES o podpore rozvoja vidieka z EAGGF
54. Nariadenie Rady č. 99/1260/ES definujúce základné ustanovenia štrukturálnych fondov
55. Nariadenie Rady č. 99/1268/ES o podpore poskytovanej Spoločenstvom pre predvstupové opatrenia pre rozvoj poľnohospodárstva a vidieka kandidátskym krajinám strednej a východnej Európy v predvstupovom období (SAPARD)
56. Nariadenie Rady č. 2000/2222/ES o finančných pravidlách pre realizáciu nariadenia rady č. 1268/99/ES o podpore poskytovanej Spoločenstvom pre predvstupové opatrenia

- pre rozvoj poľnohospodárstva a vidieka kandidátskym krajinám strednej a východnej Európy v predstupovom období
57. Okenka, I.: K aktuálnym otázkam v PpoK v období príprav pre vstup SR do EÚ", In: Zborník vedeckých prác z medzinárodnej vedeckej konferencie, Račková dolina, 2002, ISBN 80-8069-014-6
 58. Okenková, M.: Nové strategické pravidlá pre rozvoj vidieka na roky 2007- 2013. In: Aktuálne problémy rozvoja vidieka v SR. Zborník referátov a diskusných príspevkov z vedeckej konferencie č.48, Agentúra Slovenskej akadémie pôdohospodárskych vied, Nitra, 2005, ISBN 80-89162-17-7
 59. Papcunová, V. - Gabašová, R.: Využívanie pôdy a jej význam pri podpore vidieckeho života vo vidieckych obciach Záhorskej nížiny. In: In: Predstupové stratégie v národnom hospodárstve. Zborník č.35, Agentúra Slovenskej akadémie pôdohospodárskych vied, Račková dolina, 2002
 60. Paučířová, V.: Aktívne čítanie plánu rozvoja vidieka, Manuál 2, Program SAPARD, Agentúra pre rozvoj vidieka, Nitra
 61. Podolák, A.: Transformačné súvislosti agrárneho sektora a rozvoja vidieka. In: Vidiek - šanca pre rozvoj IV. Zborník referátov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou, SPU Nitra, 2003, ISBN 80-8069-269-6
 62. Podolák, A.: Negociačná politika - dôležitá súčasť doktorandskej výchovy. In: Predstupové stratégie v národnom hospodárstve. Zborník č.35, Agentúra Slovenskej akadémie pôdohospodárskych vied, Račková dolina, 2002
 63. Porubský, J.: Nové perspektívy rozvoja vidieka v EÚ. In: Zborník referátov a diskusných príspevkov z II. Medzinárodnej konferencie mladých vedeckých pracovníkov a doktorandov Mladá veda 2005 „Aktuálne problém rozvoja vidieka v SR“, SAPV, Nitra, 2005, ISBN 80-89162-17-7
 64. Regionálne plánovanie. In: Manuál 3 "Programy, plány a projekty pre rozvoj vidieka", Agentúra pre rozvoj vidieka, 2000
 65. Ročná finančná dohoda 2001 medzi Európskou komisiou v mene Európskych spoločeníev a Slovenskou republikou pre špeciálny predstupový program v oblasti poľnohospodárstva a rozvoja vidieka v Slovenskej republike, Brusel, 2001
 66. Sedlák, J.: Slovenské poľnohospodárstvo v Európskej únii. Delegácia Európskej komisie v SR. 2003, ISBN: 80-89102-04-2
 67. Svatoš, M.: Spoločná zemédeľská politika EÚ. In: Bielik, P. - Hron, J. - Okenka, I. - Podolák, A. - Svatoš, M. - Tvrdoň, J.: Ekonomika poľnohospodárstva a Európska integrácia, SPU Nitra a ČZU Praha, 1999, ISBN 80-7137-616-7
 68. Svetové poľnohospodárstvo č. 12, ročník V., Ústav vedecko-technických informácií pre pôdohospodárstvo Nitra, Informačné stredisko pre EÚ, 2003, ISSN 0002-1024
 69. Štefániková, M. a kol.: Príprava slovenského vidieka na čerpanie prostriedkov EÚ, In: Príručka o Spoločnej poľnohospodárskej politike, VÚEPP Bratislava, 2003, ISBN 80-7139-098-4
 70. Tvrdoňová, J.: Smernice a rámcové podmienky súvisiace s programom SAPARD, Manuál 2, Program SAPARD, Agentúra pre rozvoj vidieka, Nitra
 71. Tvrdoňová, J.: Slovenský vidiek a podpora EÚ. In: Zborník vedeckých, odborných príspevkov a posterov z medzinárodnej vedeckej konferencie v Nitre „Regióny – vidiek – životné prostredie 2006 – I.časť“, SPU, Nitra, 2006, ISBN 80-8069-709-4
 72. Uznesenie vlády SR č. 15/2002 k Správe o príprave zavedenia štrukturálnych fondov na Ministerstve financií SR za rok 2001
 73. Úrad vlády Slovenskej republiky: „Správa o pripravenosti SR na čerpanie predstupových nástrojov, Kohézneho fondu a štrukturálnych fondov k 31. októbru 2003“, UV SR, Bratislava, 2003
 74. Viacročná finančná dohoda podpísaná medzi Európskou komisiou v mene Európskeho spoločenstva a Slovenskou republikou pre špeciálny predstupový program v oblasti poľnohospodárstva a rozvoja vidieka v Slovenskej republike, Brusel, 2001
 75. Zachar, D.: Inštitút pre ekonomické a sociálne reformy (INEKO), Reformy na Slovensku 2004 – 2005, Hodnotenie ekonomických a sociálnych opatrení, Bratislava, 2004, ISBN 80-89026-19-2

76. Zelená správa 2003, Správa o poľnohospodárstve a potravinárstve v Slovenskej republike 2003, Podrobné znenie, MP SR, Bratislava, 2003
77. Zoborský, I.M.: Ekonomika poľnohospodárstva, SPU Nitra, 2001, ISBN 80-7137-941-7
78. www.agroportal.sk
79. www.eufondy.org
80. www.europa.sk
81. www.government.gov.sk
82. www.mpsr.sk
83. www.sapard.cz59
84. www.vuepp.sk